

JAN ŠTĚPÁN

V dosavadních 23 ročnících revue *Životné prostredie* byly předmětem článků i monotém nejružnější problémy životního prostředí. Velká většina z nich, zejména teoreticko-filosofických, jednoznačně vycházela z předpokladů, které byly donedávna jako oficiální státní světový názor určeny československou Ústavou z r. 1960.

Mimo pozornost oficiálních institucí a struktur se zabývali závažnými otázkami zhoršujícího se životního prostředí i věřící občané. Účelem tohoto příspěvku je základní „laická“ informace o křesťanském pohledu na oblast životního prostředí a o východiscích věřících občanů v péči o něj.

Téměř všechny křesťanské církve působící v Československu se na svých konferencích nejednou zamýšlely nad odpovědností a úkoly křesťanů ve všelidském úsilí o zachování života a příznivého životního prostředí. Podobně i světové křesťanské organizace (např. Světová rada církví — viz dále; papež Jan Pavel II. ustanovil svým dekretem sv. Františka z Assisi patronem těch, kteří se starají o ekologii) v uplynulých dvaceti letech měly několikrát na programu svých jednání otázky životního prostředí. V poselství 5. valného shromáždění Světové rady církví v Nairobi r. 1975 jsou v úvodu **Pozvání k modlitbě** tato slova: „Bože, Stvořiteli a Původce života, varování znovu obavami o přežití lidstva, vyznáváme, že způsob, jak žijeme a jak pořádáme svou společnost, nás staví proti sobě, odcizuje nás od stvoření, vykořisťujeme-li jako mrtvou věc to, čemu Ty jsi dal život.“ A v písemných podkladech z této konference čteme další závažná slova: „Lidstvo dnes usiluje o společnost, která je schopna se udržet, přežít a dále se rozvíjet. Budovat takovou společnost musí být naším cílem i v budoucnosti. V takové společnosti je první důraz položen na člověka, nikoli na zboží, na kvalitu — nikoli na kvantitativní růst. To však také vyžaduje, aby se

radikálně změnil vztah člověka k přírodě. Nezmění-li se lidské srdce a myšlení, bude se lidská civilizace vyvíjet směrem ke katastrofě.“

1. Problematika životního prostředí je i pro křesťany novou oblastí s novými otázkami a pohledy. Biblická zvěst tyto otázky bezprostředně nezná.¹ To ale neznamená, že křesťan není povinen se ptát, jaké je jeho místo v úsilí o dobré životní prostředí. Ačkoliv jsou to otázky kladené koncem 20. stol., přece na ně hledá křesťan odpověď v bibli. Existence tohoto současného globálního problému je jednou z moderních ilustrací nenávratné změny, která nastala ve stvoření, když člověk pro svůj hřích ztratil ráj.² Původní, absolutně dokonalé stvoření dostává pečeť porušenosti. To je základní měřítko a východisko pro odpověď z pohledu bible na problematiku životního prostředí. Pád a hřích člověka zasahuje univerzální oblast Země.

Šest stvořitelských dní, vyličených v prvních kapitolách bible, je svědectvím o všemohoucnosti jako jedné z vlastností Božích. Šestkrát je uzavírána etapa stvoření výtečným svědectvím: a viděl Bůh, že bylo dobré. S tímto svědectvím kontrastují problémy, které jsme si způsobili my lidé a které zaměstnávají koncem 20. stol. celý svět. Člověk stáhl stvoření, k němuž patří a jehož měl být korunou, do svého pádu. Plnění úkolu, který dostal člověk od Stvořitele („být korunou stvoření, naplnit Zemi a podmanit ji“) bez respektování zákonů přírody a jejich překračování vede k tomu,

že mnohé přerůstá záměr i možnosti člověka (vyčerpávání přírodního bohatství, znečišťování ovzduší a vody).

2. Člověk je svému Stvořiteli odpovědný za to, jak spravuje Zemi, přírodu, stvoření. „Panství“ nad přírodou není výlučné, ale propůjčené. Člověk má zároveň úkol být hospodářem, obdělávat a střežit svěřenou Zemi, má být spolupracovníkem a pokračovatelem v Božím díle. Člověk si zdaleka nesmí dovolit vše, co technikou a dalšími způsoby a prostředky umí, nechce-li zničit přírodu a konečně i sebe. Člověk jako správce je odpovědný za přírodu, její užitek pro výživu lidí, za ovzduší a vodu, za krajinu, aby se nestala pouští, i za krásu krajiny, bez níž by život na Zemi byl chmurný a tísnivý.

Křesťan z bible vyrozumívá i svoji spolupinu za současný stav životního prostředí. Lidská vláda nad stvořením je poznamenána hříchem, mnohé příčiny nepříznivého stavu životního prostředí způsobilo lakotné lidské srdce. Snaha kořistit na úkor bližního v oblasti pracovní síly byla a je často úzce spojena s kořistěním a neoprávněným přivlastňováním přírodního bohatství. To mělo podle původního Božího plánu sloužit všemu lidskému společenství.

3. Úcta k životu a jeho ochrana. Věřící člověk přijímá život jako dar Boží. Je s ním nutno zacházet s úctou. Každý život je před Bohem neskonale cenný. Výrazně se k těmto otázkám vyslovil Albert Schweitzer ve své **Nauce úcty k životu**: „V tom, co hlásal Ježíš, je myšlenka, že člověk má povinnosti ke každé lidské bytosti, základní zásadou etiky. — Etika úcty k životu žádá, abychom vždy nějak a něčím byli lidmi pro lidi. — Skutečně etickému člověku je všečen život posvátný.“

Zhoršování životního prostředí způsobuje mnoho objektivních příčin. Křesťan však

¹Bibli jde o formulování vztahu člověka i prostředí, v němž člověk žije, říká to však svými výrazovými prostředky.

²Hřích je vymezen vztahem k Bohu-ručiteli života a dobra. Hřích je neuznání Boží vůle. Hřích je to, co se staví proti životu, co ničí nebo ohrožuje, smlouvu a společenství s Bohem a člověkem. (Bibl. slov. vyd. Kalich, str. 69–73).

nená nikdy zhoršovat životní prostředí subjektivními vlivy: nedbalostí, bezohledností, nezodpovědností a nezájmem.

Úkol zachování života znamená pro křesťana mj. hlídat dar života a zdraví jako svěřené hřivny umožňující plnění úloh a cílů vyměřených člověku Bohem, nevyhledávat svévolně nebezpečí ohrožení života, rozvíjet tělesné a duševní síly k osobní užitečnosti na tomto světě (služba bližním) a pečovat o vytváření co nejlepších podmínek, tj. životního prostředí pro celé lidské společnosti.

4. Problémy životního prostředí jsou úzce spojeny s volbou a zaměřením životního stylu. Ježíšovu důrazu na ukládání pokladu v nebi je velice blízká kritika konzumní společnosti a konzumního zaměření životního stylu. **Zajímáme se jen o to, co nám přináší zisk; lidské myšlení se stává stále více uniformním: co za to?**

Majetek má však v biblickém měřítku jen služební hodnotu. Má sloužit k zachování a udržování života svého a bližního, k činům lásky a pomoci. Nedostatek jasného rozlišení mezi tím, co je nezbytné, a co je zbytečné, vyústil v konzumenství, jednu z nemocí přebytkové společnosti. Spotřebitelská mentalita je ohromným ohrožením kvality životního prostředí. Křesťané nad míru pečující o věci všedního dne jsou velice podobní společenství s konzumním životním stylem.

Ekologická krize žádá nesobeckost, zdrženlivost místo neomezené žádostivosti, jak s ohledem na snižování zásob přírodních zdrojů, tak s ohledem na znečištění prostředí.

Odpovědnost křesťana (a nejen jeho) před Bohem a bližními za životní prostředí a zachování přírodních zdrojů je nejenom východiskem pro moudré jednání, ale i zpětnou otázkou: jak ty zacházíš se svěřeným statkem? Ježíšovy požadavky na jeho následovníky se týkají jak nejnítěrnější oblasti osobního života, tak i poslušného ohlasu v každodenním životě ve společenství práce, bydlení, školy, rekreace, dopravního prostředku. Požadavek odpovědnosti, přesnosti a svědomitosti na křesťanovu práci, příkladné občanství ve státním společenství a Ježíšův příkaz lásky se vzta-hují v plném rozsahu i na oblast životního prostředí.

5. Otázky životního prostředí, jako závažné globální problémy současného stupně vývoje lidské společnosti, lze řadit i mezi znaky ohlašující biblický druhý příchod Kristův. Před ním dojde ve všech sférách ke koncentraci hříchu: mezi člověkem a Bohem, mezi lidmi, mezi člověkem a stvořením i ve stvoření. Mnohé prorocké obrazy, popsané v poslední knize bible, ve Zjevení sv. Jana, byly donedávna považovány za výlučně apokalyptické. Překladatelé nejklassičtějšího překladu bible do naší mateřštiny, bratři kraličtí, použili tehdy používaných a představitelných výrazů pro vyjádření mimořádných prorockých vidění: stromy hořely, vody byly proměněny v pelyněk nebo zhořkly... Současná situace v životním prostředí poskytuje pro tyto obrazy nejeden konkrétní údaj a zřetelné příklady: odumírání rozsáhlých lesních porostů vlivem znečištěného ovzduší, nad míru znečištěné až jedovaté toky řek a vody moří, vymírání mnoha druhů rostlin a živočichů.

6. Mnohá stanoviska vědců k problémům životního prostředí i k dalším současným globálním otázkám ukazují s úžasnou jednoznačností na nutnost změny v jednání člověka samotného.

Konstatují, že lidstvo se svým dosavadním způsobem života směřuje ke smrtelným následkům. Např. Aurelio Peccei, prezident Římského klubu, píše: „Čím větší děláme pokroky ve vědě a technice, tím je jasnější, že člověk musí být lepší, chce-li se dožít dalšího století.“ A jeho kolega Meadows k tomu dodává: „Samozřejmě není jisté, zda mravní síla člověka—lidstva postačí“.

Bible a křesťané do této diskuse přispívají svým radostným poselstvím o pomoci v Ježíši Kristu. Kristus naděje světa. Taková změna člověka, o které se mnozí vědci zmiňují, je připravena v Kristu. Křesťané upozorňují stále naléhavěji na jednoduchou alternativu: Buď království Boží v čele s Ježíšem Kristem, nebo lidské peklo. Lidské krize na konci 20. stol., včetně krize ekologické, jsou důsledkem rozchodu lidstva s Božím královstvím a „osamostatněním“ člověka od Boha.

Pro závěr této informace použijí citát z obsáhlejší práce dr. F. M. Dobiáše, profesora Komenského bohoslovecké evang. fakulty v poválečném období: „K naší lidské

slávě jakožto koruně Božího stvoření patří svoboda odpovědnosti před Bohem. Svoboda odpovědnosti se vyjadřuje láskou, poslušností a následováním Ježíše Krista. K lidské slávě patří i svoboda odpovědnosti za druhého člověka. Jsme jako lidé na sebe odkázáni a za sebe odpovědní. Pouto pospolitosti i odpovědnosti se nazývá láska. Tato odpovědná láska, která nás spojuje a spoutává s každým člověkem, patří k pravému a plnému lidství, jak se tomu učíme z pohledu na Ježíše Krista.“

Literatura:

- Bockmühl, K., 1975: Ochrana životního prostředí — zachování života. Knížnice Theologie und Dienst, Brunnen Verlag, Giessen-Basel.
- Evang. církev Sev. Porýní-Vestfál., 1986: Odpovědnost za Boží stvoření vzhledem k poškozování životního prostředí, nezaměstnanosti, hladu ve třetím světě a zbrojení. Podklad pro zemskou synodu 14. 11. 1986.
- Křivohlavý, J., 1979: Bostonská konference o víře, vědě a budoucnosti. Kost. Jiskry, 64, 31 (a další články v tomto týdeníku).
- Opočenský, M., 1976: K charakteristice vědeckotechnické revoluce. Kost. Jiskry, 61, 20.
- Markuš, Š., 1989: Zachovanie stvorenia na Zemi z pohľadu kresťana. Bratr. Rod., 21, 8—9.
- Štěpán, J., 1974: Etika a životní prostředí. Bratr. Rod., 6, 4.